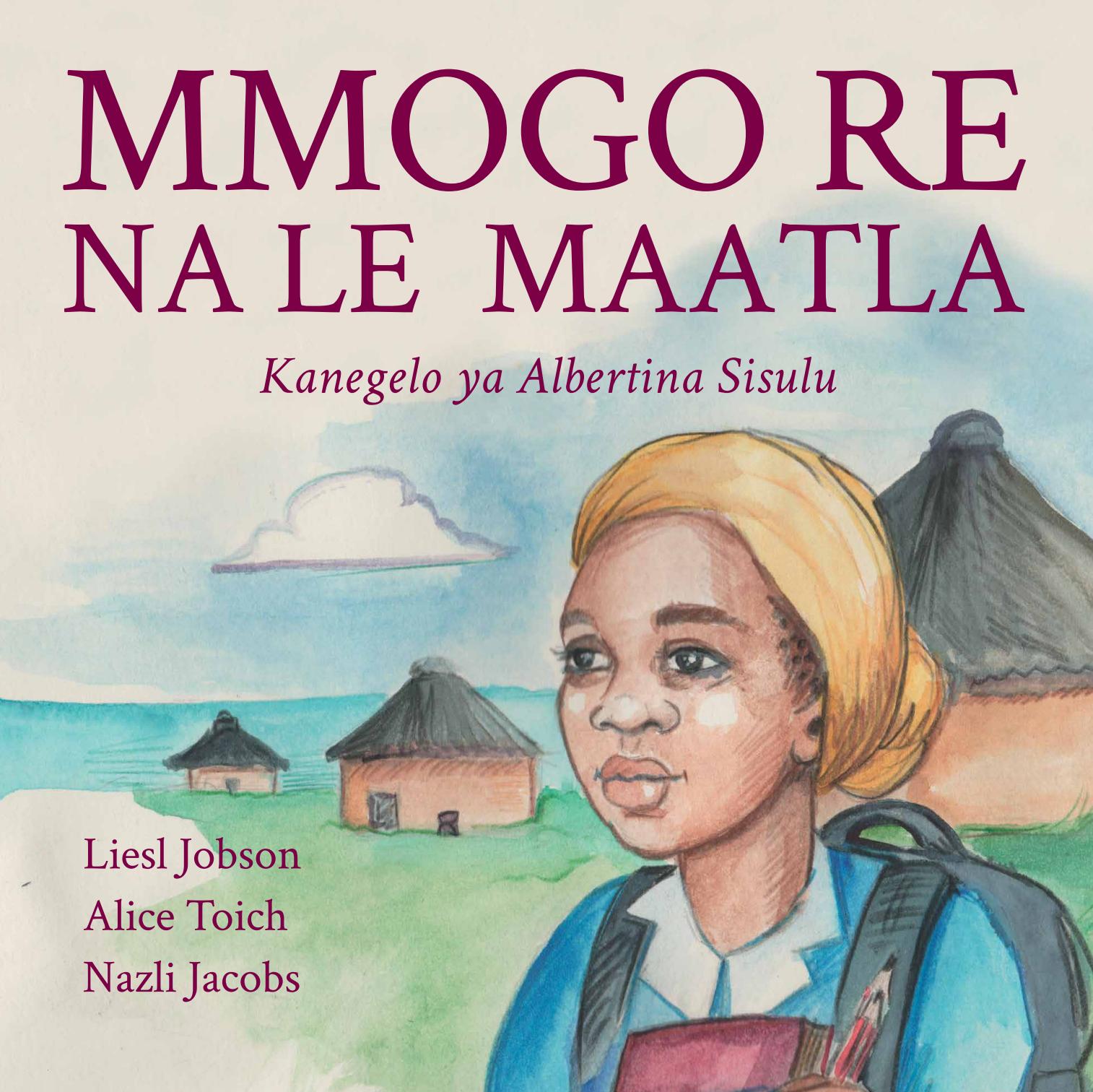

MMOGO RE NA LE MAATLA

Kanegelo ya Albertina Sisulu

Liesl Jobson
Alice Toich
Nazli Jacobs

MMOGO RE NA LE MAATLA

Puku ye ke ya

Every child should own a hundred books by the age of five. To that end, Book Dash gathers creative professionals who volunteer to create new, African storybooks that anyone can freely translate and distribute. To find out more, and to download beautiful, print-ready books, visit bookdash.org.

Mmogo re na le maatla: Kanegelo ya Albertina Sisulu
(Together We're Strong: The Story of Albertina Sisulu)

Illustrated by Alice Toich

Written by Liesl Jobson

Designed by Nazli Jacobs

Translated by Nal'ibali

with the help of the Book Dash participants in Cape Town on 30 August 2014.

ISBN: 978-1-928377-03-0

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 Licence (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). You are free to share (copy and redistribute the material in any medium or format) and adapt (remix, transform, and build upon the material) this work for any purpose, even commercially. The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the following license terms:

Attribution: You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made. You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.

No additional restrictions: You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Notices: You do not have to comply with the license for elements of the material in the public domain or where your use is permitted by an applicable exception or limitation.

No warranties are given. The license may not give you all of the permissions necessary for your intended use. For example, other rights such as publicity, privacy, or moral rights may limit how you use the material.

MMOGO RE NA LE MAATLA

Kanegelo ya Albertina Sisulu

Liesl Jobson ◆ Alice Toich ◆ Nazli Jacobs

Ka marega a mangwe a go tonya kudu, batho ba bantši mo nageng ba be ba lwala. Marama a Ma Monikazi a ile a swa. Mmele wa gagwe o be o elela sethitho. O be a nyaka go fodiša phišo ka mabyang a go ba le aese mo tlase. Ka dikobong, o ile a swara mpa ya gawe, a opelela ngwana yo a lego ka gare ga gagwe, "E ba le maatla, ngwana. Marega ke a makopana. E ba bogale, ngwana. Mmogo re na le maatla!"

Mala a gagwe a be a lla ge ngwana a raga ka maatla a mo tsoša bošego. O jele nama ye e bego e šetše ka potong, o be a swerwe ke tlala kudu. Bošego bjo bongwe bja seetša, ngwedi e be e le o mogolwane, wa go nonanyana ebile e le o mopinki go feta mehleng. O ile a hema ka lebelo. Ngwana o be a le tseleng.

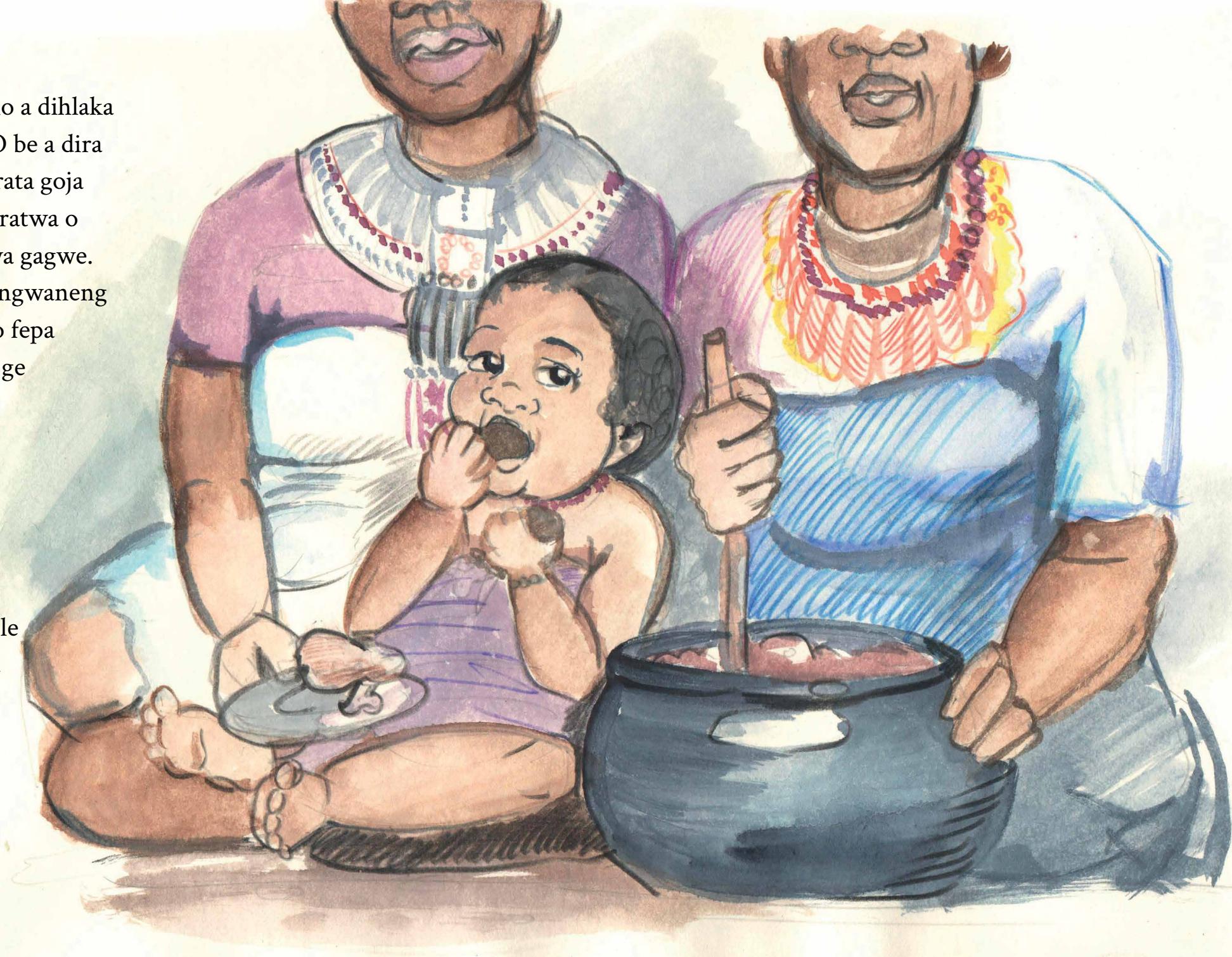
Bommane bao ba bego ba le ka phapošing ya pelegišo ba be ba tsikitla mokokotlo wa gagwe ba tutetša le meetse. Monikazi o rile ge a swara morwedi wa gagwe yo mobotse ka diatleng, a tseba gore ke mosetsana wa go kgethega, molwi. Tšhegofatšo ye kaakaa! O file morwedi wa gagwe leina la Nontsikelelo. E tla ba tšhegofatšo ya go feta ditšhegofatšo tšohle.

Nontsikelelo e be e le yo mobotse a na le maatla le mahlo a dihlaka tše diso a mašošo. O be a rata buti wa gagwe, Mcengi. O be a dira gore a sege gomme sesego sa golela pele. O thomile go rata goja nama pele a mela meno. Mmane wa gagwe wa mmamoratwa o be a phela a beela Ntsiki seripana sa nama ka poleiting ya gagwe. Mcengi o ile a koba dikgogo tše di bego di fata ka tshengwaneng fao Ma Monikazi a bjetšego sepenetšhe le sekwaše sa go fepa lapa la gagwe. Ntsiki o be a kitima ka morago ga gagwe ge maoto a gagwe a tiilela.

Ma Monikazi o ile a ba le ngwana o mongwe wa mošemane, Velaphi, le o mongwe, Qudalele. Mafelelong, Ntsiki o ile a ba le moratho wa mosetsana, Nomyaleko. Ntsiki o be a phutha maleiri a hlatswa le diaparo tša lesea. O be a swiela ntlo a gotša le mollo. Ge moratho wa gagwe wa mošemane a lla o be a mo kuka a mo tsikititla go fihlela a sega.

Ntsiki o rutile bobuti ba gagwe le bolesi ba gagwe go opela, "E ba le maatla, ngwana. Marega a fetile. E ba bogale, ngwana. Mmogo, re na le maatla!"

Qingqiwe, rakgolo wa gagwe, o ruile dipere. O be a rata Shishi, peretshadi ye ntsho ya go phadima. Ntsiki o rile go gola, a mo kuka a mmea saleng pele ga gagwe. Matsogo a gagwe a go tia a mo dikologa. O ile a tsenya maleisele menwaneng ya gagwe.

O ile a mo ruta go bolediša Shishi ka boleta le go e hlwekiša ka poraše ya bothata. Ge Ntsiki a be a kgwatha jase ya go phadima ya Shishi, o be a hebahebetša, “O sebopiwa sa botse kudukudu. Ke leboga ge o ntumeletše go namela mokokotlong wa gago.”

E rile ge tatago Ntsiki, Bonilizwe, a boa gae ka Keresemose, go tšwa meepong, a inametša mokokotlong wa Shishi o mophara. O ile go mo gahlanetša boemapase ka peretshadi. Ntsiki o ile a dula thwii ka botelele bja gagwe. Dikhuru tša gagwe di be di tieletše. O be a swere maleisele ka menwana ye boleta.

Bonilizwe o ile a itumela ka morwedi wa gagwe. Ntsiki o bone myemyelo ye a sa kago a e bona sefahlegong sa tatagwe.

Ntsiki o ile a ya sekolong ka ngwaga wa gagwe wa matswalo wa boselela.

“O swanetše go kgetha leina la Seisemane,” a realo morutiši, efela Ntsiki o be a rata leina la gagwe.

“Ke ka lebaka la eng ke hloka leina le leswa?” a botšiša. Morutiši ka pefelo a bala maina a hlaboša lentšu:

“Adah, Agnes, Albertina, Anna.”

A be a emetše go reng? Ntsiki o be a rata kudu leina le letelele. Al-ber-ti-na! Leina la go ba le morethetho. Al-ber-ti-na! Leina le na le motabogo. Albertina ke leina le o sa dirego phošo ka lona.

Mmago Albertina o be a fela a lwala gomme a nyaka gore Albertina a hlokomele legae.

Ka mengwaga ya gagwe ya mafelelo sekolong sa phoraemari, Albertina o be a feta baithuti bohle sekolong. O ile a kgethwa go ba moetapele wa mosetsana gomme a apara petšhe ka boikgokgomoso.

Mogwera wa gagwe wa potego, Betty, o ile a mmotsa ka phadišano a re, “O swanetše go dira kgopelo mogwera wa ka yo bohlale.”

“Go thopiwa eng?” gwa botšisa Albertina, a nyaka go tseba.

“Thušo ya tšelete ya go ya sekolong sa godimo!” a realo Betty. “O swanetše go dira kgopelo. Ke dumela gore o tlo thopa sefoka.”

Albertina o ile a ithuta go fihlela lekerese le felela. O ile a itlwaetša dipalo. O ile a itlwaetša mopeleto. O betlile diphensele a phadimiša dieta tša gagwe kudu.

Mesong ya letšatši la phadišano, o fetile Shishi ka setaleng. Pere e be e lla e kiba mošito.

Moleko o ile a wa thoma. Menwana ya Albertina ya thothomela. Dipalo di be di le bothata. Molomo wa gagwe o ile wa oma. Seatla se ile sa kgomarela phensele a tšwela pele.

“O šomile, Albertina!” a realo morutiši wa gagwe mafetšong.

Ka morago go ile gwa fihla moofisiri wa bohlokwa a biletša baithuti ba babedi ba go hwetša mepusto ya godimo sefaleng. “O šomile Albertina ka go kgonà dikarabo ka moka,” a realo, “efela o yo mogolo kudu go ka thopa sefoka se. Thušo ya tšhelete ya dithuto e ya go ...”

Albertina a thibela sello. “Se ga se a loka,” gwa goeletša Betty, a tshela ka pefelo. “Seo ga se a laetšwa melaong!”

Albertina o tlo ya bjang sekolong sa godimo bjale? O ile a goga maoto a ya gae. Morutiši wa Albertina o ile a ngwalela kuranta ka ga sephetho sa go se kgotsofatše. Buti Joe wa seteišene sa baruti ba Khatholiki o ile a bala kanegelo ka nako ya difihlolo tša gagwe. O ile a bethiša lee la gagwe la go bedišwa ka maatla kudu. O kgarameditše kuranta go putla tafola go Tate Bernard. Le yena ga se a rata diteng tša kanegelo yeo.

Ka pelanyana Albertina a hwetša thušo ya tšelete ya dithuto!

Mariazell kgauswi le Matatiele e be e le kgole le Xolobe, efela motse ka moka o ile wa ema. Mosetsana wa gabo bona o be a eya sekolong sa godimo. Ba tlo ikgantšha ka yena. Ba mo diretše moletlwana o mogolo. Basadi ba ile ba titiela bjala bja setšo gomme ba gotša mello. Ba bolaile dikgogo ba hudua dipoto tša nama. Albertina o ile a myemyela go fihlela sefahlego sa gagwe se eba bohloko.

O ile a paka sutukheisi ya gagwe ye tsotho a pholeša le dieta gape. Pele a namela pase ya go ya Matatiele, o ile a laela Shishi. Albertina o ile a poratšha jase ya pere gomme a phaphatha boetse bjo bo sese. O ile a hebahebetša dipotšišo ka tsebeng ya silica ya pere, "Ge nka timela? Ke tlo hwetša bagwera ba baswa? Ke tla tšwela pele go ba bohlale ke le kgole le gae?"

Shishi ya lla ya kiba mošito.

Matšatši a sekolo a thomile gabotse pele letšatši le hlabá. Basetsana ba hlapile ka lebelo ka meetse a go tonya gomme ba swiela bodulo pele ga Mass. Motepa wa maswi o be o sa ke o lekana; setšuu le sona se be se se bose go swana le sa Mmane morago gae. Efela Albertina o ile a ithuta ka maatla. O be a bapala kgwele ya diatla ge go fiša mosegare. Ka maikhutšo a dikolo Albertina o be a šoma setešeneng sa baruti. O ile a gohla go boroto ya go hlatswa ya lesenke. O bedišitše malakane ka gare ga dikotlelo tša koporo, gomme a di phara segamoding. O ile a lema le go hlagola tšahengwana ya sekolo.

Efela Albertina o be a hlolosela ba lapa la gagwe. Ke mang yo a bego a anegela bana ba gabó dikanegelo tša go segiša? Ke mang yo a bego a ba phumula megokgo ge ba lla? Ke mang yo a bego a ba tsikiditla go fihlela ba sega? Albertina o be a rata bosestere bao ba bego ba mo ruta. A ka ba sesi yo mokgethwa?

“Efela bosestere ga ba lefiwe moputso,” a realo Tate Bernard. “Mogongwe o swanetše go ba mooki? O tlo hwetša moputso o sa le moithuti.”

Albertina o ile a namela setimela a ya Johannesburg. O rekile yunifomo ye tšhweu ya botse, dieta tše dinebi tše diswa le pene ye hubedu ya go phadima. Batho ba go lwala ba tla bookelong letšatši lohle. Albertina o be a hlwekiša dintho tša bona ka menwana ya tlhokomelo. O be a swara batšofadi ka boleta.

Ge masea a lla, o be a ba opelela, "E ba le maatla, ngwana. Marega ga se a matelele. E ba bogale, ngwana. Mmogo re na le maatla!"

Mašego a mangwe Albertina o be a šoma go fihlela ka masa. O lebeletše ka lefesetere a gopola ba lapa la gabon. Bana ba be ba swerwe ke tlala? Ba ile sekolong? Ke mang yo a bego a nametše Shishi? O ile a gopola sepenetše se setalamorogo. O be a gopola monkgo wa lefase. Fa go be go se na tšhengwana ya merogo. Go be go se na lefelo la dipere.

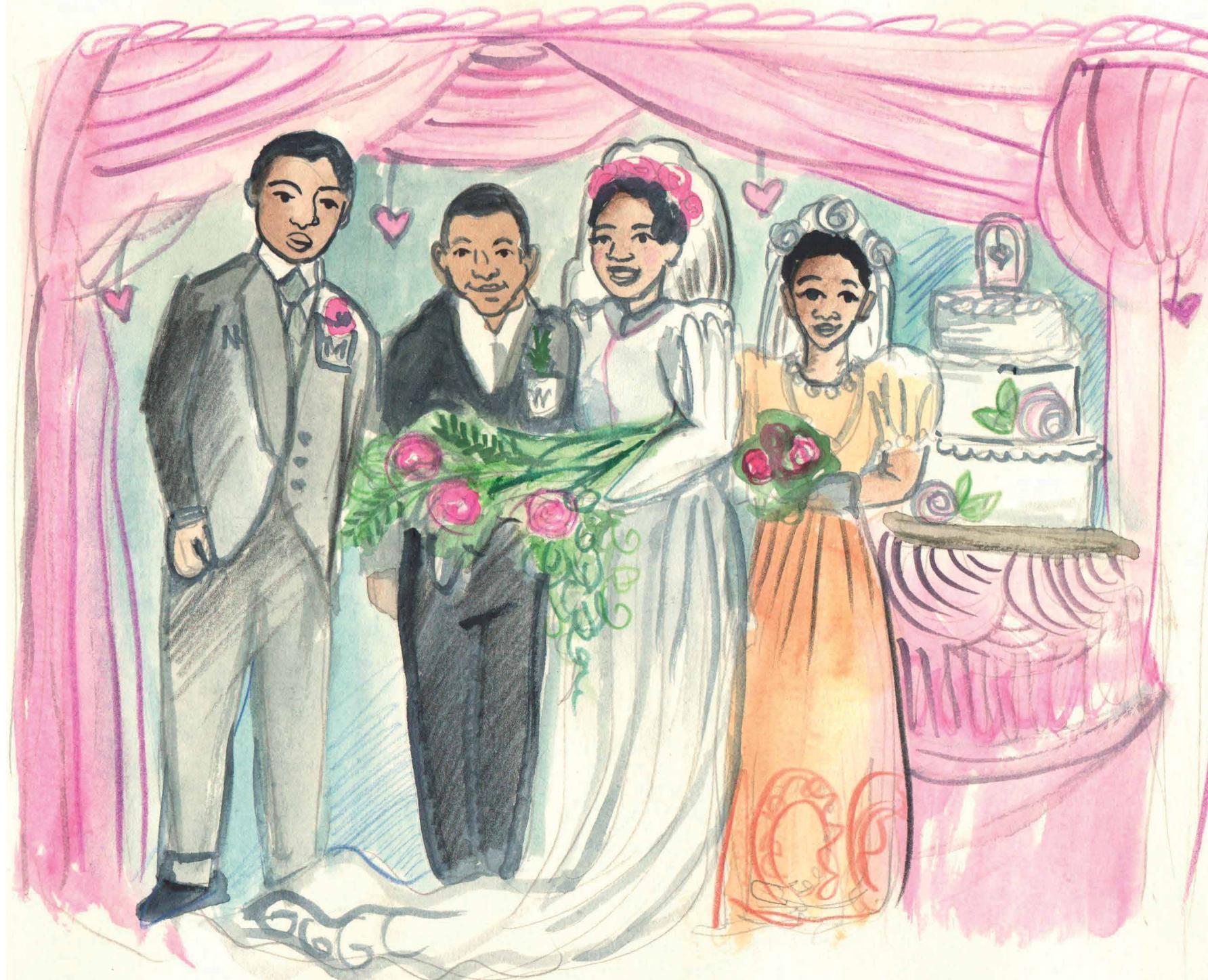
Albertina o be a sa ye meletlwaneng. O bolokile tšhelete yohle. Ge a be a sa ye mošomong o be a ithuta go bapala thenese. *Wuuup! Phaa!* A betha kgwele go putla nete. O ba a duma go ba le tšheletšana ye nngwe gore a e romele gae, ka mehla.

Walter Sisulu e be e le monna wa bogale gape yo bohlale wa go lora ka tokologo ya Afrika Borwa. Myemyelo ya gagwe ye kgolo ya tlala leihlong la Albertina. Ba sepetše mmogo mebileng ya ka toropong. Letsogo la gagwe la boleta le le legetleng la gagwe. Walter o be a nyaka gore Albertina e be mmago bana ba gagwe. Ka letšatši la lenyalo la bona, diripone tša go taga di kgabišitše Lefelo la tša Leago la Bantu Men. Roko ya Albertina ya matsogo a matelele e be e na le mosela wa manyokenyoake wa go dirwa ka leisi. Letšatši la bona la go kgethega le ile la šegofatšwa ke bagwera ba bona ba bantši.

Albertina o ile a bjala matšoba ka tšhengwaneng ya gagwe ya nnyane. Max o ile a belegwa ngwageng woo. Albertina ya ba mma. Ka letšatši le lengwe batho ba ile go mmitša mmago setšhaba. Max o be a na le mahlo a go swana le a mmage a dihlaka tše diso le seledu sa tatagwe sa nkgokolo. E be e le yena kholofelo ya bokamoso. Albertina o be a nyaka go lwela Afrika Borwa ye mpsha, gore Max a lokologe.

Ge a be a lla, o be a opela, "E ba le maatla, ngwana. Marega ga se a matelele. E ba bogale, ngwana. Mmogo re na le maatla!"

Maphodisa a ile a tla gare ga mpa ya bošego gomme ba betha lebati. Albertina o ile a omanya banna bao ba sentšego ntlo ya gagwe.

“Le ba babe gakaakang,” a realo, “le tsenya leraga ka legaeng la ka!”

Mesong ke ge matšoba a Albertina a mmamoratwa a phuhlame ka tlase ga mehlala ya dieta tša bona. A gopola a koba dikgogo ka tšhengwaneng ya gagwe ya merogo kua Xolobe a nagana go bjala tšhengwana ya gagwe leswa. Lefase, o tsebile gore le tlo boela sekeng.

O thekgile monna wa gagwe wa go ba le diphiri tše dintši ebile a khutela le maphodisa.

Albertina o thekgile basadi ba bangwe ba beakanya mogwanto wa go ya Pretoria. Basadi ba be ba gana go swara pasa. Ba be ba opela, "Wathint' abafazi; wathint' imbokodo! Ge o betha mosadi; o betha leswika!"

Walter o ile a swarwa gomme gwa latela mengwaga ye mentši ya boima. O lahlelwa kgolegong ya Robben Island mengwaga ye masomepedi-tshela. Albertina le yena, o rometšwe kgolegong mengwaga ye mentši. Gantši o be a fšega. Gantši o be a bolawa ke bodutu.

Efela, le mašegong a leswiswi o be a bona seetša sa ngwedi ka lefasetere la phapoši ya gagwe kgolegong. O opetše koša ya go opelwa ke Ma Monikazi pele a belegwa, "E ba le maatla, ngwana. Marega ga se a matelele. E ba bogale, ngwana. Mmogo re na le maatla!"

